

B&W Adviesnota

Onderwerp	aanwijzen van de reliëfs van Zeven Smarten tot gemeentelijk monument
Zaaknummer	
B&W datum	7 mei 2024
Naam steller	Medewerker team Vergunningverlening Toezicht Handhaving
Teammanager	Teammanager team Vergunningverlening Toezicht Handhaving
Portefeuillehouder	Daan Janssen

Besproken met portefeuillehouder?

Ja, met Daan Janssen op 29 april 2024

Openbaarheid

Ja, per direct.

Bevoegd orgaan

B en W

Advies

1. de reliëftaferelen van Zeven Smarten aan te wijzen als gemeentelijk monument.

Inleiding

Stichting Venray Monumentaal heeft een verzoek ingediend om de 'reliëftaferelen van Zeven Smarten' aan te wijzen als gemeentelijk monument. De reliëfs zijn blijvend geplaatst in de Mariakapel van de kerk O.L.V. Zeven Smarten (de Paterskerk). Omdat deze kerk bestemd is als Rijksmonument is een verzoek aan de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed gedaan om de reliëfs toe te voegen aan de bescherming van het Rijksmonument i.p.v. aanwijzing tot gemeentelijk monument. Dit verzoek is door de RCE echter afgewezen omdat men de reliëfs als roerend goed beschouwd waardoor het niet in aanmerking kan komen als Rijksmonument.

De reliëfs dateren uit ca. 1650 en hebben naast kunsthistorische waarde tevens zeldzaamheidswaarde mede op basis van ouderdom, gaafheid en materiaalgebruik. Op basis van de erfgoedverordening 2010 gemeente Venray kunnen de reliëftaferelen van Zeven Smarten aangewezen worden als gemeentelijk monument.

Beoogd resultaat

Waardering en bescherming geven aan de reliëftaferelen van Zeven Smarten.

Argumenten

- 1.1 De reliëfs hebben een kunsthistorische waarde.
- 1.2 Op basis van ouderdom (ca. 375 jaar oud), gaafheid en materiaalgebruik hebben de reliëfs zeldzaamheidswaarde.
- 1.3 De reliëfs zijn van betekenis voor de plaatselijke geschiedenis als uitdrukking van een sociaal-maatschappelijke en geestelijke ontwikkeling.

Kanttekeningen of risico's

N.v.t.

Communicatie

Kerkbestuur O.L.V. Zeven Smarten, Stichting Venray Monumentaal, Stichting Kruisen en Kapellen en het Adviesbureau Omgevingskwaliteit worden geïnformeerd.
In overleg met team Communicatie volgt een persbericht.

Financiële gevolgen

N.v.t.

Vervolgtraject besluitvorming

N.v.t.

Evaluatie

N.v.t.

Bijlagen

1. aanvraag en advies SVM
2. redengevende beschrijving
3. advies ARK
4. besluit B&W

Naslagwerk

N.v.t.

Secretariaat:
Rob PWJM van der Heijden,
Hoofdstraat 23, 5864 BC Meerlo.
Tel. 0478-691569 / 06 – 46 72 68 05
E-mail: venraymonumentaal@live.nl

Advies Stichting Venray Monumentaal inzake de aanvraag om de reliëfs van de Zeven Smarten van Maria aan te wijzen als gemeentelijk monument

Stichting Kruisen & Kapellen in de gemeente Venray draagt de staties die de zeven smarten van Maria uitbeelden voor ter plaatsing op de gemeentelijke monumentenlijst.

De staties zijn uitgevoerd in rood terracotta. Ze worden gedateerd omstreeks 1650. Zij bevonden zich oorspronkelijk op het voorplein van de kloosterkerk behorende bij het Franciscanenklooster alhier. In de *Voorloopige lijst der Nederlandsche monumenten van geschiedenis en kunst. Deel VIII. De provincie Limburg. Tweede stuk Meerloo-Zwalmen.* 's-Gravenhage 1926, p 521 maken de zeven smarten deel uit van de monumentbeschrijving van het toenmalige Rijksmonument: *Afgesloten vierkant voorplein, met rondom zeven tafereelen, de smarten van Maria voorstellende;*

Het belang van deze terracotta staties wordt bijna een eeuw geleden al zo groot geacht, dat ze een integraal deel uitmaakten van het Rijksmonument, dat in 1925 is afgebrand. De staties hebben dit inferno evenwel doorstaan en bleven gespaard. Helaas zijn ze nadien niet separaat geplaatst op de Rijksmonumentenlijst. Ze zijn buiten beeld gebleven.

Het monumentale belang van deze staties is in de tussentijd zeker niet verminderd.

Dankzij de deskundige restauratie door Stichting Kruisen & Kapellen in de gemeente Venray is het oorspronkelijk karakter van de voorstellingen hersteld, hetgeen de monumentale waarde ervan alleen maar heeft vergroot.

Stichting Venray Monumentaal adviseert het gemeentebestuur dan ook om de bedoelde reliëfs aan te merken als gemeentelijk monument.

Aldus besloten in de vergadering van Stichting Venray Monumentaal van 20 oktober 2022.

Aan
Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed,
Smallepad 5,
3811 MG AMERSFOORT

Bij deze richten *Stichting Kruisen en Kapellen in de gemeente Venray* en *Stichting Venray Monumentaal* het verzoek aan uw dienst om de terracotta reliëftaferelen van *de Zeven Smarten van Maria* toe te voegen aan de redengevende omschrijving van de *Kerk O.L.V. van Zeven Smarten*. Deze kerk is ingeschreven in het Rijksmonumentenregister, nr. 524009.

De zeven reliëftafelen maakten deel uit van de beschrijving van dit Rijksmonument in de *Voorloopige lijst der Nederlandsche monumenten van geschiedenis en kunst, deel VIII. De provincie Limburg. Tweede stuk. Meerloo-Zwalmen*(1926). Ze bevonden zich oorspronkelijk op het voorplein van de kerk. Ze zijn na restauratie in 2022 in de kerk geplaatst en daarmee aard en nagelvast verbonden.

Onderstaand vindt u de motivatie tot toevoeging aan de beschrijving van Rijksmonument nr. 524009.

Historie

De zeven reliëftaferelen dateren van circa 1650 en stonden vroeger opgesteld op het voorplein van de kloosterkerk van het Franciscanenklooster te Venray. Dit klooster en de kloosterkerk brandde in 1925 af, waarbij de Zeven Smarten gespaard bleven. In de periode 1925-1927 werd het klooster en de kloosterkerk herbouwd naar ontwerp van Jules Kayser. De reliëftaferelen werden na herbouw van het klooster en de kloosterkerk teruggeplaatst op het voorterrein

Na de Tweede Wereldoorlog zijn de reliëftaferelen, vanwege hun kwetsbaarheid, verplaatst naar de kruisgang van het klooster, waar ze in 2016 door de stichting Kruisen en Kapellen Venray ten behoeve van restauratie zijn verwijderd. De restauratie werd in overleg en onder toezicht van de *Stichting Restauratieatelier Limburg* uitgevoerd door het atelier van *Stichting Kruisen en Kapellen in de gemeente Venray*. Na restauratie werd een veilige plek voor de kwetsbare reliëftafelen gezocht. Daarbij is gekozen voor een openbaar toegankelijke locatie in de Mariakapel van voornoemde kerk.

Beschrijving reliëftaferelen

De Zeven Smarten zijn in de katholieke traditie zeven momenten van verdriet en pijn in het leven van de Moeder Gods, Maria. Zes van de zeven smarten gaan terug op teksten in de Bijbel.

Eerste Smart van Maria

Een week na Jezus' geboorte moet hij in de tempel aan God worden opgedragen. Op het moment dat Maria en haar man Jozef op het tempelplein arriveren, verschijnt daar de oude Simeon. Hij neemt het kind in zijn armen en dankt God met de woorden: "*Laat uw dienaar nu maar, Heer, naar uw woord in*

vrede gaan. Want op dit moment hebben mijn ogen uw heil aanschouwd, dat U voor alle volken hebt bereid. Een licht dat voor de heidenen straalt; een glorie voor uw volk Israël." En tot de verbaasde Maria sprak hij: "Zie, dit kind is bestemd tot val of opstanding van velen in Israël, tot een teken dat weersproken wordt, opdat de gezindheid van vele harten openbaar mag worden. En ook uw eigen ziel zal door een zwaard worden doorboord." [Lucas 2, 22-35]

Tweede Smart van Maria

Enige tijd na Jezus' geboorte verschijnen er wijzen uit het oosten. Zij dienen zich aan bij koning Herodes met de vraag, waar de pasgeboren koning van de Joden te vinden is, want - zeggen zij - *"wij hebben zijn ster in het oosten gezien"*. Herodes schrikt en heel Jeruzalem met hem. Hij is niet een geboren koning, hij heeft het koningschap gekocht. Hij besluit het kind te doden en stuurt de wijzen naar het nabijgelegen plaatsje Bethlehem, want daar moet het kind volgens de heilige boeken geboren zijn. En hij vraagt hen, of ze na afloop terug willen komen, *"want dan kan ook ik het hulde gaan brengen"*. De wijzen aanbidden het kind, maar gewaarschuwd door een engel, dat Herodes het kind wil doden, gaan zij niet meer bij hem langs: zij keren langs een andere weg naar huis terug. Herodes bemerkt dat hij bedrogen is en geeft zijn leger bevel alle kinderen onder de twee jaar in en om Bethlehem te doden. Jozef krijgt een droom waarin een engel hem aanspoort het kind en zijn moeder te nemen en te vluchten naar Egypte. Daar moeten ze blijven tot Herodes gestorven is en het gevaar geweken. [Mattheüs 2, 1-21]

Derde Smart van Maria

Als Jezus twaalf jaar is, reist hij bij gelegenheid van het paasfeest met zijn ouders mee naar Jeruzalem. Hij wordt zo geboeid door de gesprekken met de leraren en Schriftgeleerden, dat Hij alles om zich heen vergeet. Op de terugweg merken zijn ouders dat hij niet ergens anders in de karavaan met familieleden meereist, en dodelijk ongerust keren ze terug naar Jeruzalem. Na drie dagen zoeken vinden ze Hem, nog altijd gezeten tussen de leraren, die verbaasd staan over zijn begrip en zijn antwoorden. Zijn ouders stonden perplex en zijn moeder zei: *"Maar kind, waarom heb je ons dit aangedaan? Moet je kijken met hoeveel smart je vader en ik naar je hebben gezocht?"* Maar hij antwoordde: *"Wist u dan niet dat ik in het huis van mijn vader moest zijn?"* [Lucas 2, 43-45]

Vierde Smart van Maria

Omdat Jezus veel kritiek had op de schijnheiligheid van de religieuze leiders van zijn dagen, had Hij zich veel vijanden gemaakt. Uiteindelijk wisten ze Hem te pakken te krijgen en aan de Romeinse overheid voor te geleiden. Ze bewerkten de stadhouder Pilatus, zodat deze besloot Hem te laten kruisigen, ondanks het feit dat hij erkende geen schuld in Hem te vinden. Jezus moest zelf zijn kruis dragen naar de plaats van de terechtstelling even buiten Jeruzalem. Lukas vertelt, dat Jezus zelfs in die situatie kans zag wenende vrouwen te troosten [Lukas 23,27-31]. Hoewel geen van de evangelisten het uitdrukkelijk vertelt, heeft Hij volgens de overlevering op die kruisweg ook zijn moeder Maria ontmoet: een smartelijk gebeuren.

Vijfde Smart van Maria

De evangelist Johannes vermeldt uitdrukkelijk, dat Jezus' moeder onder het kruis stond op het moment dat Hij stierf: *"Toen Jezus zijn moeder zag, en naast de leerling die Hij liefhad, zei Hij tot zijn moeder: "Vrouw, zie daar uw zoon. Vervolgens zei Hij tot de leerling: "Zie daar uw moeder." En van dat ogenblik nam de leerling haar bij zich in huis. [Johannes 19, 26-27]*

Zeste Smart van Maria

Toen Jezus na zijn dood van het kruis werd afgenomen, legde men Hem in de schoot van zijn moeder. Ook dit wordt niet verteld door de evangelisten. Maar het tafereel is vooral in de middeleeuwen vaak afgebeeld. Zo'n afbeelding van Maria in droefheid met de dode Jezus op haar schoot noemt men een Piëta.

Zevende Smart van Maria

Tenslotte werd Jezus in een nieuw graf gelegd. Als Maria onder het kruis stond, was ze daar natuurlijk ook bij aanwezig. Dat is de zevende smart. [Johannes 19, 40]

Motivatie van het verzoek:

- Reeds bij de eerste inventarisatie van gebouwen en objecten die voor aanwijzing tot Rijksmonument in aanmerking kwamen, 1918-1923, zijn de reliëfs van "de Zeven Smarten van Maria" opgenomen. Deze inventarisatie is uitgewerkt in een tweedelig boekwerk genaamd *"Voorloopige lijst der Nederlandsche monumenten van geschiedenis en kunst. Deel VIII. De provincie Limburg"*, uitgegeven door de Staatsdrukkerij te 's-Gravenhage in 1926. Deel 2, *"Meerloo-Zwalmen"*. Op pagina 521 bevindt zich de beschrijving van het voormalige klooster, waarin ook de bovengenoemde reliëfs worden genoemd: *"Afgesloten vierkant voorplein, met rondom zeven tafereelen, de smarten van Maria voorstellend"*.
- De reliëftaferelen dateren uit omstreeks 1650 en hebben naast de kunsthistorische waarde mede op basis van ouderdom, gaafheid en materiaalgebruik zeldzaamheidswaarde.
- Het betreft het enige, uit 1650 daterende onderdeel van het oorspronkelijke kloostercomplex.
- De reliëfs van de zeven smarten zijn bovendien van betekenis voor de plaatselijke geschiedenis als uitdrukking van een sociaal-maatschappelijke en geestelijke ontwikkeling.
- De reliëfs van de Zeven Smarten van Maria, zijn onlosmakelijk verbonden met de locatie. De kerk ontleent haar naam hieraan.
- Na restauratie is in 2022 een goede plek voor de reliëftaferelen gezocht, waarbij vanwege de geschiedenis en verbondenheid met de plek is gekozen tot plaatsing van de zeven in de nabijheid van de oorspronkelijke locatie. Om reden dat de reliëftaferelen kwetsbaar zijn voor weersinvloeden en het klooster inmiddels een niet religieuze bestemming heeft gekregen, is gekozen voor een openbaar toegankelijke locatie in de Mariakapel van de Kloosterkerk.

De Adviescommissie ruimtelijke kwaliteit van de gemeente Venray heeft in haar vergadering van de 21 maart positief geadviseerd over het opnemen van de reliëftafelen in de redengevende omschrijving van de kerk. Ook wordt het initiatief ondersteunt door de eigenaar van de kerk, R.K. Parochie Onze Lieve Vrouw Van Zeven Smarten, Leunseweg 3, 5802 CE Venray

Wij gaan er vanuit dat wij met bovenstaande beschrijving en motivatie voldoende argumenten hebben opgesomd om de cultuurhistorisch zeer waardevolle reliëftafelen van de Zeven Smarten van Maria op te nemen in de redengevende omschrijving van dit Rijksmonument.

Mocht u echter nog aanvullende informatie wensen, dan zijn wij graag bereid om uw vragen te beantwoorden.

Wij zien uw reactie met belangstelling tegemoet.

Met vriendelijke groet,
Stichting Kruisen en Kapellen in de
Gemeente Venray,
Drs. René Francken, voorzitter

Stichting Venray Monumentaal,
Frans van der Kruijff, voorzitter,
Drs. Rob PWJM van der Heijden, secr.

Stichting Kruisen en Kapellen in de
Gemeente Venray,
Grootdorp 91,
5815 AN Merselo.
secretaris@kruisenenkapellenvenray.nl

Stichting Venray Monumentaal,
Hoofdstraat 23,
5864 BC Meerlo.
venraymonumentaal@live.nl

Bijlage: fotodocumentatie van de reliëftafelen

Foto's uit de periode 1900 tot november 1925

Foto's tijdens en direct na de brand in november 1925

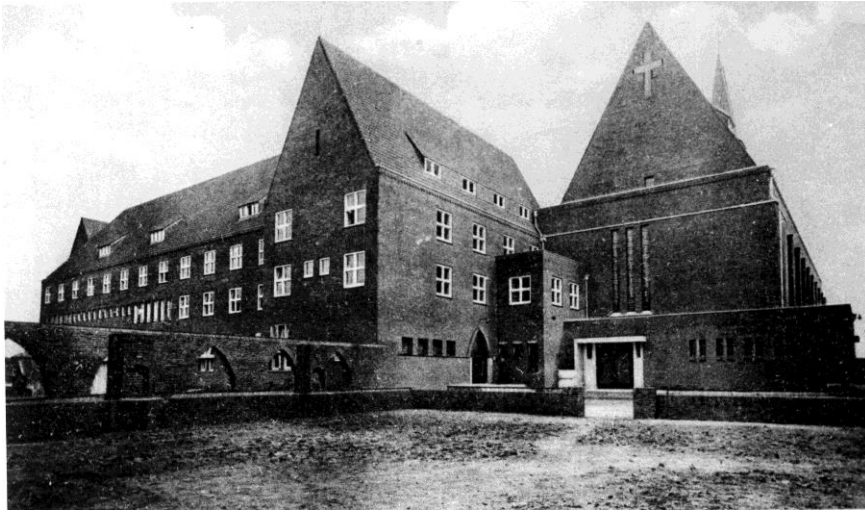
Foto's nieuwbouw 1929 en afbraak voorplein 1947

Foto's na 1947

De staties staan in nissen in de kruisgang van het klooster

Foto's RCE

Op de volgende bladzijdes zijn de foto's weergegeven zoals deze zijn opgenomen in de Beeldbank van het Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed.

<https://beeldbank.cultureelerfgoed.nl/>

met de keuze "klooster venray" krijgt met de volgende gegevens: zie

<https://beeldbank.cultureelerfgoed.nl/rce->

[mediabank/?fq%5B%5D=search_s_entity_name:%22Foto%27s%20en%20dia%27s%22&q=kerk%20venray&mode=gallery&view=horizontal&sort=order_s_objectnummer%20asc&page=1](https://beeldbank.cultureelerfgoed.nl/rce-mediabank/?fq%5B%5D=search_s_entity_name:%22Foto%27s%20en%20dia%27s%22&q=kerk%20venray&mode=gallery&view=horizontal&sort=order_s_objectnummer%20asc&page=1)

Tussen alle gevonden foto's zijn de volgende 16 foto's (in zwart-wit) voor ons van belang:

De 16 foto's zijn te onderscheiden in:

- 3 foto's genomen eind 1925 begin 1926 toen de staties nog in het metselwerk van het voorpleintje de oude originele kloosterkerk bevestigd waren.
- 8 foto's van de 7 staties genomen in 1928, allen gedemonteerd uit de puinhopen ná de brand maar nog niet schoongemaakt
- 5 foto's van de 7 staties genomen in 1929 nadat deze schoongemaakt zijn van roetresten, maar nog niet gerestaureerd.

Als men op de site van de rijksdienst doorklikt op de betreffende foto vind men de foto in groot formaat met de bijbehorende gegevens, zoals deze hieronder zijn weergegeven.

Foto's RCE 1925

Statie 1 OPDRACHT IN DE TEMPEL

Beschrijving Interieur, terracotta reliëf: opdracht in de tempel

Documentnummer OF-04897

Opmerking Vermoedelijke fotograaf Mialaret, Bijschrift: Uit nalatenschap Mialaret

Monumenten en locaties Naam Monument / Object Klooster en Kerk van de Franciscanen.

Statie 2 DE VLUCHT NAAR EGYPTE

Beschrijving Interieur, terracotta reliëf: Vlucht naar Egypte

Documentnummer OF-04895

Opmerking Verdere tekst item aan GEGEVENS 1.

Statie 3 JEZUS ONDERWIJST 4 EVANGELISTEN

Beschrijving Interieur, terracotta reliëf: vier evangelisten.

Documentnummer OF-04896

Opmerking Verdere tekst item aan GEGEVENS 1.

Gegevens 1928

- **Beschrijving** klooster, Terracotta-reliëfs
- **Documentnummer-S** 10.474 / 10.475 / 10.476 / 10.477 / 10.478 / 10.479 / 10.490
- **Monumenten en locaties**
 - *Naam Monument / Object* Klooster en Kerk van de Franciscanen
 - *Adres*
Patersstraat 39
5801 AT Venray
Gemeente Venray *Provincie* Limburg
Land Nederland
- **Vervaardigingsdatum** 1928
- **Rechthebbende** Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
- **Creative commons** <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/>
- **Alternatieve nummers** systeemkaart: 23300 Adlib priref F&D: 20241539
- **Techniek** Negatief zwart wit
- **Hoofdcollectie** RCE - Gebouwd
- **Collectie** Collectie gebouwd

Gegevens 1929

- **Beschrijving** klooster, de zeven smarten, reliëfs
- **Documentnummer-S** 11.195 / 11.196 / 11.197 / 11.198 / 11.199
- **Monumenten en locaties**
 - *Naam Monument / Object* Klooster en Kerk van de Franciscanen
 - *Adres*
Patersstraat 39
5801 AT Venray
Gemeente Venray *Provincie* Limburg
Land Nederland
- **Vervaardigingsdatum** 1929
- **Rechthebbende** Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
- **Creative commons** <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/>
- **Alternatieve nummers** systeemkaart: 23300 Adlib priref F&D: 20241532
- **Techniek** Negatief zwart wit
- **Hoofdcollectie** RCE - Gebouwd
- **Collectie** Collectie gebouwd

Statie 1 OPDRACHT IN DE TEMPEL Vervaardigingsdatum 1928
Statie 1 OPDRACHT IN DE TEMPEL Vervaardigingsdatum 1929

Documentnr. 10.474
Documentnr. 11.195

Statie 2 Vlucht naar Egypte Vervaardigingsdatum 1928
Vervaardigingsdatum 1929

Documentnr. 10.475
FOTO NIET AANWEZIG BEELDBANK

Statie 3 JEZUS ONDERWIJST 4 EVANGELISTEN
Statie 3 JEZUS ONDERWIJST 4 EVANGELISTEN

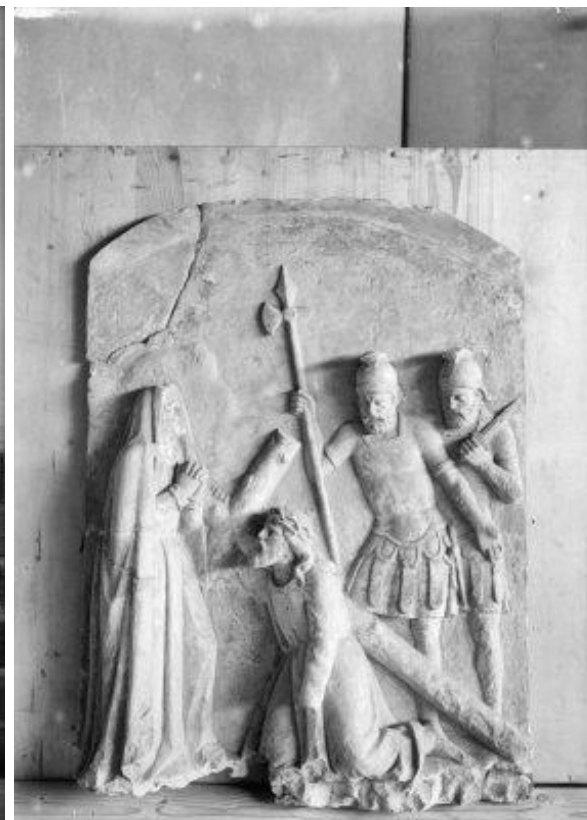
Vervaardigingsdatum 1928
Vervaardigingsdatum 1929

Documentnr. 10.476
Documentnr. 10.196

Statie 4 VAL ONDER HET KRUIS
Statie 4 VAL ONDER HET KRUIS

Vervaardigingsdatum 1928
Vervaardigingsdatum 1929

Documentnr. 10.477
Documentnr. 10.197

Statie 5 JEZUS AAN HET KRUIS

Vervaardigingsdatum 1928
Vervaardigingsdatum 1929

Documentnr. 10.478

FOTO NIET AANWEZIG BEELDBANK

Statie 6 KRUISAFNAME / PIËTA
Statie 6 KRUISAFNAME / PIËTA

Vervaardigingsdatum 1928
Vervaardigingsdatum 1929

Documentnr. 10.479

Documentnr. 11.198

Statie 6 GRAFLEGGING
Statie 6 GRAFLEGGING

Vervaardigingsdatum 1928
Vervaardigingsdatum 1929

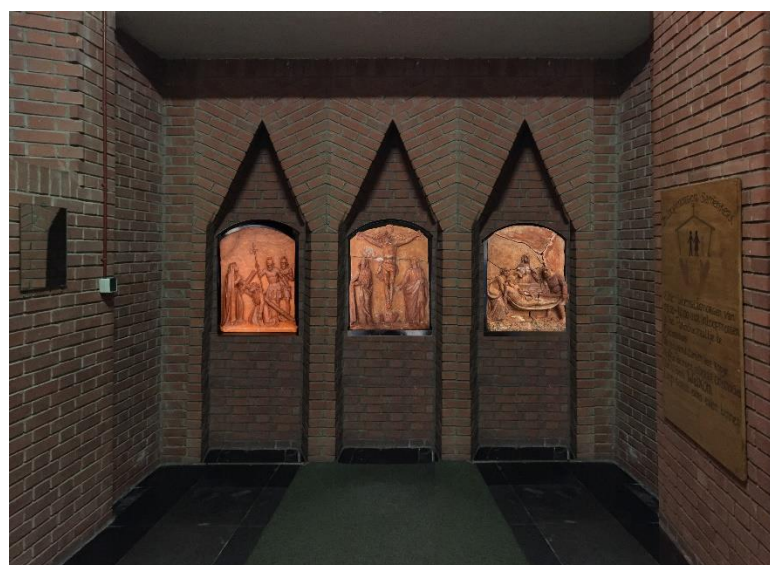
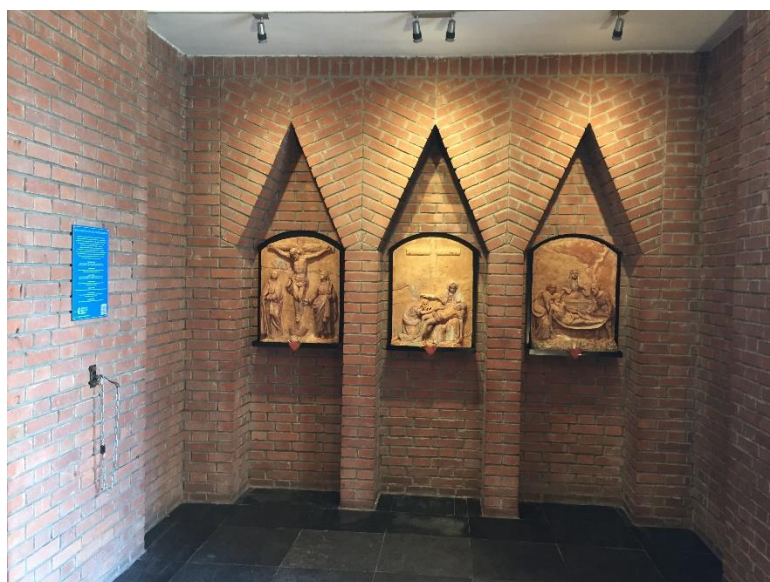
Documentnr. 10.480
Documentnr. 11.199

Restauratiefoto's 2022

Herplaatste reliëfs 2022

ADVIESBUREAU RUIMTELIJKE KWALITEIT – vergadering 14 november 2023

Nr. Registratienr.	Initiatiefnemer	Initiatief	Projectlocatie
3	Stichting Venray Monumentaal	Toewijzen tot gemeentelijke monument.	

Verantwoordelijk voor ontwerp:

-

Plangeschiedenis:

Het Adviesbureau heeft in haar vergadering het volgende advies geformuleerd.

De commissie adviseert om de Zeven Smarten tot Gemeentelijk monument aan te wijzen.

Motivatie

Stichting Venray Monumentaal heeft een redengevende omschrijving opgesteld om 'De zeven smarten van Maria' toe te wijzen tot rijksmonument. Het ARK heeft hier op 21-03-2023 mee ingestemd. Helaas heeft het RCE deze vraag afgewezen.

Het ARK is daarom groot voorstander van het toewijzen van 'De zeven smarten van Maria' tot gemeentelijk monument aan te wijzen. De commissie ziet hiermee kans om een belangrijk stukje erfgoed van Venray te behouden.

Voor het adviesbureau voornoemd,

Dennis Holten

Onderwerp

aanwijzen van de reliëftaferelen van Zeven Smarten tot gemeentelijk monument

Datum 7 mei 2024

Pagina 1 van 1

De college van burgemeester en wethouders van Venray,

overwegende, dat *de reliëftaferelen van Zeven Smarten zowel zeldzaamheidswaarde als kunsthistorische waarde hebben*

gelet op art. 3 lid 2 van de Erfgoedverordening 2010 gemeente Venray

besluit:

1. de reliëftaferelen van Zeven Smarten aan te wijzen tot gemeentelijk monument.

7 mei 2024

Burgemeester en wethouders van Venray,

De burgemeester,

De gemeentesecretaris,

M.C. Uitdehaag

E.G.J. Voorn